

Бранко Павићевић

ПРИПРЕМЕ ЗА ДОЛАЗАК ВУКОТИЋА И ВУЧИЋЕВИЋА У ЦРНУ ГОРУ 1831. ГОДИНЕ

Први председник Правитељствујушћег сената црногорског и брдског Иван Иванович Вукотић ступио је на политичку позорницу Црне Горе већ 20-их година XIX вијека.¹ Отада је његова улога у политичком животу Црне Горе стално јачала и он је заједно са својим сестрићем Матејом Петровићем Вучићевићем постао послије смрти митрополита Петра I Петровића Његоша личност за чије су име везани веома значајни државно-политички и државно-правни подухвати.

*

Везе митрополита Петра I Петровића Његоша са Иваном Вукотићем биле су по свој прилици чвршће него што се то досад рачунало.² Из неких Вукотићевих и Владичиних писама, чије се копије или оригинали чувају у совјетским архивима, видимо да су ове двије историјске личности одржавале доста редовну преписку још од почетка 1823. године.

Крајем 1822. године митрополит Петра I је сазнао од неког Лумбардића из Котора да се Иван Иванович Вукотић заноси мишљу да дође у Црну Гору, пошто успјешно оконча послове око наслеђства у Русији. Владика је од Лумбардића такође био обавијештен да са Вукотићем намјерава да допутује и други црногорски иселеник — капетан Шладијер. То је старог Владичку натјерало да крајем јануара 1823. године упути Вукотићу једно писмо, да му изрази захвалност за патриотску побуду, зажели

¹ Још године 1819. митрополит Петар I Петровић Његош послао је Ивану Вукотићу „дворјанско увјерење“, чију је садржину саопштио Д. Вуксан у монографији о Петру I (*Петар I Петровић Његош и његово доба*, Цетиње 1951, 296). Копија овог увјерења чува се у Архиву Министарства иностраних послова СССР-а. — Архив внешней политики России, (скр. АВПР), Главный архив, (скр. ГА) I—6, 1823, 2, 7.

² У Вуксановој монографији о Петру I нема говора о Владичиним везама са Иваном Вукотићем од 1819. до 1825 (видјети стр. 334).

успјех у окончању наследног спора и истакне жељу: „да вас ускоро на ове стране видим“.³

Владика је желио да искористи Вукотићев боравак у Русији за једну дипломатску услугу. Он је, наиме, саставио једно писмо за кнеза Голицина и замолио Ивана Вукотића да му га лично уручи. Владичино писмо представљало је израз захвалности руском државнику на заузимању код императора Александра I да се црногорском митрополиту одреди годишња пензија од 300 цекина.⁴ Поучен лошим искуством са пријемом поште и новчаних пошиљки преко Цариграда, Владика је од руских службених кругова тражио да му се пензија шаље или преко руског конзулата у Венецији или преко оног у Дубровнику.⁵

Пошто је митрополит Петар I тада доживљавао једну дубоку личну кризу, изазвану искључиво тешким положајем његове земље, није могао пропустити прилику да своме пријатељу истакне да се „ови народ нахои у само несчасно састојање, да већ ни по који начин овако постојати не може“. Владика је сматрао да га само материјална помоћ и политичка подршка Русије могу ослободити таквих брига. То је Вукотићу директно и саопштио. На крају, истичући да је „више од горести неголи од старости ослабио и у велики дуг при очишћенију Боки от Котора от француза упануо“, Владика је очекивао да ће се Вукотић заузети да убиједи руске званичне кругове да не жале новац кад је у питању народ дубоко одан Русији.⁶

Крајем јануара Иван Вукотић је упутио писмо кнезу Голицину и у прилогу му доставио једно подуже писмо црногорског митрополита. На шта се ово Владичино писмо Голицину односило — тешко је рећи. У сваком случају може се претпоставити да је и у њему морало бити ријечи о подмирењу прошлости које је Црна Гора учинила приликом ослобођења Боке Которске. Но, било како било, Голицин је, пошто се упознао са садржином ових материјала, а цијенећи њихов значај, сматрао за потребно да их упути на увид лично императору Александру I. Кад је руски владар упознат са захтјевима изложеним у писмима Петра I и Ивана Вукотића, издао је наредбу да се доста-

³ АВПР, ГА, I—6, 1823, 2, митрополит Петар I — Ивану Вукотићу, 20. I/1. II 1823.

⁴ Исто.

⁵ Владика је изгледа са великим закашњењем добио обавјештење о рјешењу за пензију, мако је копија указа цара Александра I упућена министру финансија 12/24. II 1818. године (АВПР, Славянский стол 1818—1838, 9156, 2). Владика је вјероватно сазнао за царско рјешење тек 1823 (АВПР, Славянский стол, Петар I — Гагићу, 26. I/6. II 1823), јер је тада истакао и захтјев да му се пензија шаље преко руског конзулата у Дубровнику. Тражећи признанице на примљену Владичину пензију у руским архивима, могао сам да установим да је она уредно уручена само за године 1825, 1826, и 1827. (АВПР, ГА; III—2, 1819; 74; 76; 80; 93, 94, 102, 130, и 137), док је за остала годишта достављана доста нередовно.

⁶ АВПР, ГА, I—6, 1823, Петар I — Вукотићу, 20. I/1. II 1823.

вљени материјали пошаљу на увид и мишљење министру иностраних послова — Карлу Васиљевићу Неселродеу.⁷

Почетком 1823. године Иван Вукотић се рјешава да састави неку врсту меморандума, у којему је изложио своја резновања о друштвеном и политичком уређењу Црне Горе, блиска по концепцијама ономе што је изложио у једном писму Владици средином следеће године. Тај меморандум носи наслов — „О садашњем положају митрополита Петра Петровића и црногорском и брдском народу којим он управља“.⁸

Пошто је у уводу меморандума истакао да је црногорски митрополит „достигао већ дубоку старост“, али да се увијек трудио да покаже „своју и свога народа неизмјерну оданост Русији и њеном великом императору“, Вукотић наглашава да је владар Црне Горе, „добар пастир цркве и народа“, дошао до увјерења да је његовој земљи неопходно установити „чврсто грађанско биће“, без чега би иначе последице смрти „овог популарног старца“, могли лако да настану спорови, изазвани личним интересима, међусобне свађе и анархија, који би овај „досад независни“ народ могли да доведу у тежак положај, тј. да га „сусједна држава“ (Аустрија) отргне од „давне везаности за Русију“. Да до тога не би дошло, Вукотић је у три поглавља меморандума изложио препоруке које је руска влада требало да прихвати.⁹

1. Да би Црна Гора кренула заиста путем напретка, требало је, по Вукотићевој оцјени, установити „грађанску власт у народу“, и радити на народној „просвјети“. При томе је требало показати највећу могућу „опрезност“, јер се радило о „увођењу новог поретка код народа, привиклог да живи по старим начелима и обичајима својих праотаца“. Оваква идеја, како Вукотић напомиње, потекла је од самог Владике, који иначе сматра да организатори апарата власти у Црној Гори морају да буду „не странци већ домаћи људи“ или пак оне особе „које они сами изаберу“. Владика је такође сматрао да би институције власти требало уводити постепено, како би се народу пружила могућност да увиди све предности нових политичких, друштвених и државних мјера. Што се тиче просвјете, у меморандуму је истакнуто да би за прво вријеме било довољно да се при Цетињској митрополији отвори основна школа, у којој би се у почетку младеж обучавала „славено-српској“ писмености и основним радњама из математике. Црногорци би такође били пресрећни ако би им руско Библијско друштво упутило за потребе школе довољан број књига старог и новог завјета.¹⁰

⁷ Исто, ГА, 1823, д. 2, Голицин — Неселродеу 20. I/1. II 1923. — Уз ово писмо Голицин је послао и копију „дворјанског увјерења“ Ивана Вукотића (7) као и један превод истог увјерења на руском језику (10).

⁸ Исто, ГА, 1823, 680, 1—12, 681, 1—16. — Докуменат у оригиналу носи наслов: „О настоящем положении черногорского митрополита Петра Петровича Негоша и управляемого им черногорского и бердского народа“.

⁹ Исто, 1—2.

¹⁰ Исто.

2. Пошто је указао на потребу хитног завођења институција политичке власти, Вукотић је истакао и нужност неких мјера срачунатих на уређење народне привреде. По његовој оцјени, Црна Гора, без обзира на своју просторну ограниченост, располаже, иако ограниченом, доста плодном земљом, богатим шумама и другим изворима народног богатства, досад веома неискористићеним. Зато је он предлагао да се за прво вријеме оснује у Црној Гори занатска школа, затим да се отворе неке мање радионице, које би одговарале „простом“ карактеру и могућностима мјесног становништва и допринијеле напору да се дође до корисних средстава за даљи друштвени, државни и политички развој. Сви ови напори били би крунисани потпуним успјехом, истиче Вукотић, ако би се руска влада заузела да се на неки начин Црној Гори обезбједи излазак на море.¹¹

3. Вукотић је сматрао да у Црној Гори треба спровести и извјесну војну организацију. Као прво, он је предлагао да се за дјецу црногорских старјешина оснује нека врста почетне војничке школе, у којој би се предавала најелементарнија знања о стројској обуци и ратна вјештина. Врло важан род оружане силе народа представљале су, по Вукотићу, граничне трупе. Црна Гора је њих морала установити и оне су требало да буду регуларна оружана сила, са задатком да стално чува сигурност државних граница, служећи се при томе специјално установљеним летећим одредима. Поред тога, Црногорцима је требало омогућити да образују и своје артиљеријске јединице, макар оне и не биле велике.¹²

На крају меморандума Вукотић је саопштио да би за потребе изградње чврсте државне организације у Црној Гори било нужно да руски император изда наредбу да се Владици додијели одједанпут у виду зајма 10.000 златних червоњаца, а сваке године у току наредних десет година да се исплаћује такође у виду зајма по 5.000 червоњаца. Вукотић је очекивао да би црногорска држава тај зајам брзо исплатила, а уложени новац Русији је могао донијети и велике политичке користи, јер би оспособљена Црна Гора представљала важан ослонац руске политике на Балкану. Значај Црне Горе, по Вукотићевом резонувању, увећавале су везе ове земље са становништвом Херцеговине и Босне као и са „словенским народом“ у Србији, Хрватској, Далмацији и Банату, који утире поглед у слободну и „независну земљу“. С друге стране, Црна Гора се граничи са Боком Ко-

¹¹ Исто, 3. — Говорећи о плодности црногорског земљишта, Иван Вукотић истиче значај кромпира (чије је сјеме Владика донио у земљу) за исхрану народа. Ова пољопривредна култура је — како истиче Вукотић — тако успијевала у Црној Гори да су се на приморским пазарима могле видјети велике количине („большие грузи“), и то таквог квалитета да „сличног у читавој Европи нема“.

¹² Исто, 4—6.

торском, а преко ње и са бившом Дубровачком републиком, гдје се такође „чува дух древног словенства“.¹³

Вукотићев меморандум примљен је „благодоклоно“ у Петрограду.¹⁴ Одговори које је добио од руских државника охрабрили су га до те мјере да је исте године (1823) искористио прилику па је по капетану Шпадијеру, који се враћао у свој завичај, упутио Владици једно писмо и у прилогу његовом доставио и копију меморандума. По ономе што је Вукотић у овом писму саопштио Владици, руски службени кругови су изјавили поводом меморандума да „засада није врјеме“ за отворање ангажовања Русије у послове Црне Горе, али да руска влада неће заборавити, већ ће „имати на памет“ њој „вјерни народ“. Оцјењујући оваква образложења руских службених кругова, Вукотић је писао Владици да је то резултат „садашње политике која је међу савезницима“. Но, и поред тога, Вукотић је цијенио да „када би се нашао човек, који би уредбу учинио међу народом црногорским“ и који би започео посао на уређењу државе, „сада би била прилика и највиша згода“. Цијенећи објективне околности од којих је зависила политика царске владе према Црној Гори, Вукотић је искренуо пажњу и на то да „овдашњи неће рећи человјеку да почне“, али кад „би се нашао такви који би почео овдашњи не би му сметали“. Уколико би се пак десило да се неко са стране умидјеша у ток ствари у Црној Гори, онда би, како је Вукотић очекивао, „овдашњи рекли да стоји с миром, да се не мијеша“.¹⁵

Пошто је сматрао да је наступио подесан историјски тренутак да се приступи организовању државне власти код Црногораца, Вукотић је истицао Владици могућност да би се нашло доста „људих који би донијели себе и своје капитале на ползу отачаства“, поготову ако би били чврсто увјерени да ће у Црној Гори да се изгради „уредба по начину“. У условима какви су били двадесетих година XIX вијека, по оцјени Вукотића, није било стварних могућности да се у Црну Гору несметано пребаце материјална средства („капитали“ и друго) зато што Црногорци нијесу имали никаквог „порта“, а њихови злуреди сусједи, „Нијемци“ и „Турци“, транспорт таквих средстава не би „пропустили преко своје границе“. Један од најбитнијих услова, који је прије свега требало испунити, да би се рачунало на коришћење финансијских средстава са стране, „лијек“ за све, представљао би „сенат“, изабран од представника Црногораца и

¹³ Исто, 6—12. — У жељи да заинтересује руске владарије кругове за наше земље на Балкану, Вукотић (који је до одласка у Русију проузговао Хрватску, Херцеговину, Босну и Србију) истиче како су Босна и Србија веома богате рудним благом (жељезом, оловом, сребром и златом, као и минералним водама).

¹⁴ О Вукотићевом меморандуму државни вицеканцелар је обавијестио императора крајем марта, у резиденцији у Царском селу (исто, СПБ ГА, 1—6, 1823, Вукотић — Голицину, 27. VI/9. VII 1823).

¹⁵ Исто, СПБ, ГА, II—6, 1836, 17, Вукотић — Петру I, 9/21. X 1824.

Брђана, под предсједништвом Владичиним. Новоизабраном сенату народ је требало да положи заклетву на вјерност и послушност. Поред тога, све праћане способне за ношење оружја требало је сврстати у „компаније“, којима би командовали капетани и поручници, именовани од новоизабраног сената. Сенат би такође доносио одлуку о образовању батаљона, од по приближно 1.000 војника, којима би командовали пуковници. Пуковници би одговарали не само за стање у својим батаљонима већ и „за поредак, мир и тишину“ на својој територији“.¹⁶

Једна од најзначајнијих препорука Ивана Вукотића била је она која се односила на схватање појма правне сигурности. Он је, наиме, сматрао да се добар поредак у земљи не може осигурати ако се не загарантује начело да „без суда и сената не може лишен бити ни један човек живота, чести и имушества“. Кад би се постигло то да сваки становник Црне Горе буде једнако „закону подложен“, онда би то подигло углед Црногораца у очима странаца, подстакло пријатеље Црне Горе „са свијех страна“ да са својим новцем помогну изградњу државног поретка и просвјете у овој малој земљи. У том случају Црногорци би могли без по муке да заузму „порат Бар“, „за којегаша паша скадарски не би много стојао“. Поред тога, Црногорцима би „у ово вријеме“ било лако ослободити и Зету и тако проширити границе своје земље.¹⁷

Вукотић је знао да овако замашан пројекат тешко може бити остварен средствима којима је располагала сиромашна Црна Гора. Он је сматрао да би за спровођење овако корјените реформе Владика морао да располаже сумом од 20.000 цекина, као почетним капиталом. Послије првих већих улагања, како је резонувао Вукотић, трошкови би се смањивали и било је довољно, уз ангажовање домаћих извора, по 2.000 цекина на годину да се издржава основани апарат власти. Пошто је знао да Црна Гора у датим условима тешко може доћи до суме од 20.000 цекина, Вукотић је изразио спремност да сам стави толику суму на располагање својој отаџбини. Он је чак изјавио да је то био спреман да уради и раније да је могао успјешно да оконча насљедни спор, који је трајао 13 година, а тада се налазио на разматрање у посљедњој инстанцији пред Државним савјетом Русије.¹⁸

¹⁶ Исто, 4624.

¹⁷ Исто, 4625.

¹⁸ Исто. — У писменој поруци Владици Вукотић изгледа није могао да изнесе све што му је било на души, па је стога напоменуо да ће о неким повјерљивим стварима митрополиту поднијети извјештај „господин Квекић“, доносилац ове писмене пошиљке. Неке од повјерљивих ствари, о којима се такође није могло писати, Вукотић је још раније саопштио капетану Шпадијеру, али како од њега није добио никакав одговор, био је принуђен да то исто понови и Квекићу. Због дугог Владичиног и Шпадијеровог ћутања, Вукотић је био узнемирен, страхујући од тога да због своје дјелатности у Петрограду није на себе „обратио гњев“ Владичин, јер, како је истакнуто у поруци, „ради бих био изгубити своју главу, неголи обратити на себе ваш гњев“.

Вукотић је иначе без Владичина знања тражио од руских службених кругова „једну малу суму за ради народа“ Црне Горе, желећи само да тиме натјера руске државнике „да почну помагати“, вјерујући да се не би могло десити убудуће да евентуалну материјалну помоћ ускрате. Главна материјална помоћ од Русије пребало је ипак, по његовој оцјени, да дође као резултат званичног Владичиног захтјева. Стога је Вукотић предложио да Владика упути писмо књазу Голицину и новом министру духовних дјела А. А. Аракчијеву, царевом блиском пријатељу и сараднику, као и грофу Михаилу Андрејевићу Милорадовићу. Вукотић је такође захтијевао од Владике да га снабдије пуномоћјем да може водити преговоре са руском владом као црногорски званични заступник. Без обзира на исход ових преговора, Вукотић је категорично изјавио Владици да ће на прољеће сљедеће године (тј. 1825) допутовати у Црну Гору, „да живи“ међу „својом браћом“, „да оконча остатак днеј својих на ползу милој ... родној страни“. Званично пуномоћје требало је да се односи на све врсте разговора и Вукотић је рачунао да би му у том случају пошло за руком да „испроси“ „протекцију, тј. покровитељство, које је давно било обећано народу и којегу давно народ жели и чека“. На крају је Вукотић предложио Владици да сва писма и званичне документе поводом наведених препорука пошаље по „нарочитом чиновнику“, с тим што би сав трошак курирског путовања сносио сам Вукотић.¹⁹

Крајем јуна 1824. године Владика је упутио, по црногорском исељенику А. Мартиновићу, једно писмо за Ивана Вукотића. Као прилог уз ово писмо послао је и писмену поруку за кнеза Голицина. Владика је замолио Вукотића да лично преда поруку руском министру. Истовремено, Владика је именовао Вукотића за званичног заступника Црне Горе код руске владе. Вукотић је прво требало да оконча разговоре о субвенцији црногорском народу, одређеној још од стране цара Павла I, да покрене разговоре за подмирење трошкова Владичиних, учињених око ослобођења Боке Которске 1813, и да подржи неке друге молбе које су се односиле на тежак положај митрополита и народа црногорског.²⁰

Што се тиче трошкова учињених око ослобођења Боке, Владика се, сходно савјетима које је био добио од руског министра иностраних послова, обраћао и бечком двору, али, на жалост, од бечких званичних кругова није добио никакав одговор, па му стога није ништа преостајало него да се поузда у „бога и споменутога заштитника мога“. У вези са тим, Владика је истакао Вукотићу да му није нимало жао што је око ослобођења Боке Которске потрошио много личних средстава, али му је истински криво што не може да исплати позајмљени новац, за који је био

¹⁹ Исто, 4626—4629.

²⁰ Исто, 681, 1824, Петар I — И. Вукотићу, 26. VI/8. VII 1824.

заложии „драгоцјене ствари“, чиме су његова дата ријеч и част били доведени у питање.²¹

Владика је сасвим искрено и без икаквог претјеривања обавијестио Вукотића о тешком положају у који је тих година била запала Црна Гора. Излажући своје мисли о томе, Владика је истицао: „О народном стању не знам шта да кажем, сем то да је овај народ сасвим пропао, немајући среће да буде примљен под руско покровитељство, нити да буде пресељен у руску државу“. Оно што је сиромаштву Црне Горе ударило тада печат трагичности била је чињеница да је десет узастопних година, тј. од 1814. до 1824, било врло неродно. Поред тога, посљедње двије године, 1823, и 1824, донијеле су још једну несрећу за изглађење и стијешњено становништво Црне Горе. Наиме, појавили су се скакавци и направили праву пустош 1823. у читавој Зети и на двије трећине црногорске територије. То је натјерало, како Владика истиче, један дио становништва да бјежи „по турској земљи и ризикује свој живот“. Несрећа се поновила и 1824. године, али у много већем обиму, тако да на читавој територији Црне Горе није остало „ни лишће на дрвету“.²²

Такве и сличне недаће натјерале су старог црногорског митрополита да се обрати бечком двору с молбом да се једном дијелу породица из Црне Горе изда дозвола да се преселе у Банат, с тим да им се загарантују привилегије које је „имао наш народ исељен из турске земље од покојног патријарха Чарнојевића“. Године 1823. Владика је наговјештено да ће се његовој молби изаћи у сусрет, али је већ средином 1824. и службено обавијештен да се његова молба коначно одбија.²³

Заједно са писмом Ивану Вукотићу Владика је упутио и једну опширну представку кнезу Голицину, очекујући да ће се он својски заузети за ствар Црне Горе. — Ово Владичино писмо спада у ред најзначајнијих докумената састављених у току његове дугогодишње државничке дјелатности.²⁴

Пошто је указао на освједочено великодушје према Црној Гори код „руских велможа“, Владика је Голицину изнио кратак историјат политичког и друштвеног развоја Црне Горе од доласка Турака. Владика при томе није ређао догађаје, оним редом како су се они хронолошки смјњивали, већ је указивао на оне моменте који спадају у област философије историје. Ово знаменито писмо почиње Владичиним једноставним, поетичним стилем: „Шумовита, каменита и неплодна Црна Гора од давнина је била насељена малим бројем славено-српског народа. Послије продора Турака у Европу“ Црна Гора је постала „прибојежиште многим који су се склањали од погибије“. Али „због

²¹ Исто, 12.

²² Исто, 13.

²³ Исто, 13—14. — О покушајима сеобе Црногораца у Банат видјети расправу Р. Драгићевића, *Покушај сеобе Црногораца у Банат за вријеме митрополита Петра I*, Записи XIX, Цетиње 1938, 277—282.

²⁴ Исто, 681, Петар I — Голицину, 26. VI/8. VII 1824.

сталних покушаја његових непријатеља да га покори“, народ Црне Горе „је очеличен (затвердев) у тежњи за независност до степена самовољства, не желећи да зна ни за владара, ни за поданика, ни за користи од доброг поретка“. Црногорац се „само старао да сачува основно благо сваког човјека — неограничену слободу којом се одушевљава“. Такво сјећање довело је до тога да „свако братство (семејство) представља малу независну државу“. Али, и поред тога, „још од давнина, благодарећи вјери, језику и околностима под којима се развијао, овај је народ привикао на заједнички живот“ и у „мутним временима састајала су се разна племена да се договарају о општој користи, да се савјетују са искусним људима (старицима), да бирају војне старјешине“. Суштина пак историјског бића Црне Горе, по Владичиној оцјени, састојала се у томе што „изванредна љубав њихова“ (тј. Црногораца) „према слободи и мржња према свакој врсти принуде, натјерује их да обуздавају и опраничавају власт својих старјешина, којима се они и за вријеме војничких окршаја слабо потчињавају“. Послије завршавања ратних обавеза, истиче даље Владика, јувако се враћао на своје жилиште, гдје је био апсолутни господар под својим кровом. То високо осјећање индивидуалне слободе било је развијено код Црногораца до степена култа. Народ Црне Горе показивао је додуше покорност, али „само у случајевима кад је опасност угрожавала његову независност и вјеру. Тада се он покоравао само својим првосвештеницима, који су, са светим крстом у рукама, могли код њега да представљају заступника и миротворца. Али, кад је опасност пролазила, престајала је и њихова покорност“.²⁵

Од краја седамнаестог вијека, истиче се у Владичиној представи, црногорским народом су руководили митрополити из породице Петровића. Та је чињеница уливала моралну снагу Владичиним напорима на уређењу Црне Горе. Стога је он са нескривеном тугом истакао чињеницу да је за вријеме његовог „одсуствовања из земље и путовања по туђим крајевима“ на почетку владавине везиру скадарском пошло за руком да покори Црну Гору, јер су ратници били „уморни“ од непрестаног војевања, а међу старјешинама дошло до распре и неслоге. Владичици је била тешка помисао на те дане, кад са својим народом није непосредно могао да подијели сву горчину војничког пораза. Али „по повратку мојем у разједињену и разорену отаџбину, користећи се великом чашћу“ свога насљедства, Владика је „успио да заведе мир међу народом“, а да се љутом непријатељу, скадарском везиру, „жестоко“ освети, да у састав Црне Горе укључи нове територије, које су могле да броје „око пет хиљада храбрих ратника из Брда“.²⁶

Послије ових догађаја, „главном мојом дужношћу“, — каже Владика у представи, „сматрао сам прекраћење самовоље,

²⁵ Исто, 5—6.

²⁶ Исто, 7.

међусобних свађа и крвопролића, како бих обезбиједио народу мир, сагласност и хришћанско уређење“. Такав напор, и то у народу који од „искона“ није навикао да буде било чијим „подашником“, изискивао је велике моралне, политичке, интелектуалне снаге и знатне материјалне жртве. Показало се да је за завођење „чврсте власти“ и „обуздавање самовоље“ требало новца, којим Црна Гора није располагала. „Притиснут овим недостатком“, Владика је био „принуђен да прода сусједним богатим трговцима“ читав низ „драгоцјених ствари“, наслијеђених од својих предака, да би их употребио за установљавање почетних органа власти („предварителног правления“). Борећи се против „навике народа на непослушност и послје многих других противљења томе моме подухвату“, истиче Владика, „ја сам установио Кулук од педесет људи“. Тај први орган власти, послје опште сагласности, донио је „закон по којему је био осуђен свако без пристрасности“. „За вријеме седмогодишњег постојања овог кулука“, наставља Владика, „по свим мјестима у Црној Гори царствовао је блажени мир и поредак. По истеку седме године и послје исцрпљивања мојих снага, нијесам могао издржавати споменути кулук“, због чега се поново надвила опасност „бевлашћа“, које је народу могло донијети „неслогу, распре и крвопролиће.“ Овај „биједни положај захтијевао је лијека“. У изналажењу средстава и тражењу најбољег пута да се сачувају институције државне власти, црногорски митрополит се морао поуздати у материјалну помоћ „монарха сверуских који су вазда милосрђем награђивали овај народ“, као што је то био случај са императором Павлом I који је пружио „помоћ и подршку несрећном овом народу“ 1799. године, одредивши му „једногодишњу помоћ у износу од 1.000. червоњаца холандских“. Ма колико та новчана субвенција изгледала незнатна, она је црногорском митрополиту омогућавала да, уз ангажовање неких својих оскудних средстава, издржава централни орган државне власти све до закључења тилзитског мира, кад је руска субвенција изненада престала да се исплаћује. То је имало кобне посљедице за Владичину дјелатност на учвршћивању институција државне власти, или, како је он то истицао Голицину, „Престала је ова субвенција и златно доба у Црној Гори је ишчезло“.²⁷

Мада је био убијеђен да су Голицину биле познате све важније чињенице из руско-црногорских односа, Владика је сматрао да има пуно морално право да и овога пута руском државнику скрене пажњу на значај војничких подухвата које су Црногорци предузимали на позив руских монарха „против општих непријатеља“. Истичући заслуге Црногораца у борби против Наполеонових трупа, Владика је саопштио Голицину чињеницу да је одбио понуде Мармона и Клозела да прихвати титулу „дејститељног тајног савјетника илирског краљевства“ и орден легије части, са одговарајућом пензијом, под условом да

²⁷ Исто, 8.

приволи „овај народ под француско покровитељство, како би га употребили као оружје против Русије“. Енергично одбијајући такве понуде, Владика је са својим трупама преузео акције широких размјера у Боки Которској, ослободио читаву ову провинцију, укључивши се тако непосредно у велику кампању Русије против Наполеона. Ослободивши тада „сопственим снагама бокелску земљу“, Владика је имао личне расходе од 28.000 фиорина, потрошене искључиво за успјех овог значајног војничког подухвата. Овај изванредни трошак, учињен у првом реду за добро Русије и Аустрије, довео је до „коначног разоренија“ црногорске финансије, па се Владика стога и обратио за помоћ Русији. Убрзо затим добио је од барона Строганова из Цариграда обавјештење да царска руска влада сматра да Црна Гора треба да тражи надокнаду тих средстава од Аустрије. Владика је послушао тај савјет, али до 1824. из Беча није добио о томе никаквог одговора.²⁸

Многобројне чињенице истакнуте у Владичиној петицији требало је да подстакну Голицина на обавезе Русије према Црној Гори и њеном становништву, које је, добрим дијелом због Русије, било доведено на ивицу пропасти. Полазећи од тога, Владика је са тугом констатовао „да народ овај, склон ратовању, али изнурен њиме до крајње биједе изпрадио је код себе необузданост и пренебрегнуо је унутрашње уређење и власт, запавши поново у опасност безвлашћа, запустивши ионако мало значајну земљорадњу, сада у гомилама клечи пред вратима Манастира цетињског, мјеста мојега пребивалишта, гдје проси за помоћ, иако средства која добијам од манастирске имовине једва могу да подмире моје сопствене трошкове издржавања“.²⁹

Увећање броја становништва за сваку земљу представља чинилац од великог значаја.³⁰ Пораст становништва Црне Горе почетком XIX вијека имао је једну посљедицу о којој је Владика често говорио, па и у овој представци кнезу Голицину. Истичући „жалосни положај“ свога народа који се „умножио“ за уске границе Црне Горе, Владика је напоменуо да је 1817. године био принуђен да упути једну представку царском министарству иностраних послова да би издало дозволу да се један дио Црногораца пресели у Русију.³¹ Владици је тада из руског министарства одговорено да царска влада мора претходно да о томе постигне споразум с аустријском владом, у складу са спо-

²⁸ Исто, 9.

²⁹ Исто, 9.

³⁰ Колико је становника Црна Гора имала 20-их година XIX вијека — тешко је утврдити. По неким наведеним Владичиним процјенама било их је око 80.000. Међутим, неки аустријски извјештачи сматрају да их је било много више. Тако у једном полицијском извјештају из 1819. стоји да Црна Гора има 135.000 становника («La popolazione del Montenegro è calcolata da circa 135/m. anime», Задарски државни архив, 8 (AD f. unica 1—262—1819) № 1).

³¹ АВПР, СПБ, ГА — 681, 1824, 10.

разумом по коме је Црна Гора спадала у аустријску интересну сферу. По обавјештењима из Петрограда, руски владар је требало да се договори с аустријским царем о томе да се Црногорцима загарантује право пролаза послје сваког десетљећа преко аустријске територије за Русију,³² како би се Црна Гора ослобађала вишка становништва. У Русији, пак, била би им обезбијеђена земља и загарантована права и привилегије које се дају досељеницима из других земаља“. Отада је прошло скоро шест година“, пише Владика, „а да се ништа није ријешило“. Због тога је Црна Гора била принуђена да сама запражи од аустријске владе право на сеобу Црногораца у Банат.³³

Завршивши своју петицију изјавом да му је тешко „у старим данима налазити се“ у земљи „без чврстог правитељства“, Владика је препоручио пажњи Голицина, црногорског званичног заступника Ивана Ивановића Вукотића, очекујући да ће ова молба и Вукотићево заузимање убиједити иначе Црној Гори благодоклоне руске службене кругове да узму у заштиту један народ препуштен судбини, „без помоћи“ ниоткуда.³⁴

Владика је сматрао да ће његова молба угуђена кнезу Голицину наићи на боље разумијевање ако се за њу заузме митрополит петроградски и новгородски Серафим, па је зато и њему послао једно писмо. У том писму Владика је истакао велику приврженост своју и народа црногорског „к јединовјерној и јединоплеменој Русији“, народа који није жалио жртве у многим ратовима против Турске на први позив руских владара. Исто тако, за вријеме ратова које је био наметнуо Европи „непријатељ човјечанства који је и саму пријестоницу руске државе био заузео“, Црногорци су се без резерве супротставили његовој сили, навукли на себе његов бијес, тако да је он чак изјавио да ће од Црне Горе направити „црвену од крви Гору“. На крају, Владика је замолио митрополита Серафима да се заузме за помоћ Црној Гори и за надокнаду средстава потрошених око ослобођења Боке Которске.³⁵

Иван Ивановић Вукотић, који је требало да званично заступа Црну Гору у разговорима о Владичиним представкама, налазио се тада у Петрограду и био је настањен код једног трговца на Васиљевском острву. Чим је добио писмене пошиљке од црногорског митрополита, Вукотић се постарао да Голицину достави петицију Петра I Петровића Његоша. Том приликом уручио је Голицину и Владичино писмо које је сам добио. Из њега је руски великодостојник могао да се увјери да је Вуко-

³² Исто, СС—9129, Извештај министра иностраних послова цару Александру I, 2/14. II 1818.

³³ АВПР, СПБ, ГА — 681, 1824, 10.

³⁴ Исто, 10—11.

³⁵ Исто, Петар I — митрополиту Серафиму, 26. VI/8. VII 1824. — Ово писмо уручено је митрополиту Серафиму тек крајем децембра и заведено у регистартури његове канцеларије под бр. 1296.

тић одређен од стране митрополита за црногорског званичног заступника код руске владе.³⁶

Крајем новембра 1824. Вукотић је кнезу Голицину послао писмо у којему је тражио да се руска влада заузме за народ Црне Горе који „пропада сада без покровитељства и подршке“. Истичући чињеницу да се становништво Црне Горе намножило до те мјере да се у садашњим границама не могу обезбиједити за њега средства за живот, па чак ни „насушни хлеб“, Вукотић је предложио да се омогуће услови како би се прошириле границе ове земље и Црна Гора завладала Зетом и Херцеговином, на које она полаже своје историјско право. Исто тако, Вукотић је подржао Владичин захтјев за надокнаду Црној Гори материјалних трошкова учињених приликом ослобођења Боке Которске. Овом приликом он је подсјетио Голицина на свој меморандум из 1823, у којему је у неколико тачака изнио предлоге о уређењу Црне Горе, за који је својевремено тражио да се пошаље на увид цару. Уколико пак то тада није послан цару, Вукотић је захтијевао да се меморандум из 1823. прикључи његовим и Владичиним писмима и упути на разматрање руском владару.³⁷

Кнез Голицин је заиста поступио по захтјевима Ивана Ивановића Вукотића, па је Владичину представку, Вукотићево писмо и меморандум из 1823. послао на увид цару Александру I. Пошто се упознао са садржином ових материјала, руски самодржац је издао наредбу да се они пошаљу руском министру иностраних послова Карлу Васиљевичу Неселродеу на увид и мишљење.³⁸ У току 1824. године у руском министарству иностраних послова узели су у разматрање цјелокупну документацију о најновијим предлозима црногорског владара и његовог заступника у Петрограду Ивана Вукотића. О тим материјалима у току те године није сачињен никакав реферат за цара. Он ће бити састављен тек сљедеће, 1825. године.

По наређењу К. В. Неселродеа, на почетку 1825. отпочеле су припреме за састављање реферата о црногорском питању. Већ крајем јануара директор Азијатског департмана упутио је једно писмо директору тајног архива Колепије иностраних послова, са молбом да му из архиве достави цјелокупну документацију о субвенцији црногорском народу одређену од стране императора Павла I још 1799. године, која је била обустављена.³⁹ Послије неколико дана Родофиникин је добио од директора архива копије прамате цара Павла I и писмену изјаву да архив није надлежан нити је у могућности да даде одговор на питање

³⁶ Исто, 14.

³⁷ Исто, Иван Вукотић — Голицину, 22. XI/4. XII 1824. — Сљедећег дана писмо је заведено у арх. министарства и прикључено предмету бр. 1295.

³⁸ Исто, Голицин — Неселродеу, 26. XI/8. XII 1824.

³⁹ АВРР, СС — 1818—1838, 9156, Родофиникин — Тајној архиви Државне колегије иностраних послова 2/14. I 1825.

због чега је обустављена исплата субвенције Црној Гори.⁴⁰ Убрзо затим Родофиникин је послао захтјев директору департамана државне благајне Розенбергу са захтјевом да он одговори због чега је субвенција обустављена, како би се о томе на вријеме саставио реферат за цара Александра I.⁴¹ Међутим, и овога пута је Родофиникин тражио мишљење од ненадлежних чинилаца,⁴² па се најзад обратио канцеларији министра финансија и главној државној благајни. Почетком фебруара добио је службени одговор да субвенција Црној Гори није додјељивана од 1807. године, јер од те године није добијано наређење за исплату. Што се тиче пензије митрополиту Петру I Петровићу Његошу, која је одређена 1818, ствар је стајала нешто другачије. Наиме, за њену уредну исплату требало је испунити неке формалности, прописане руским законима. По одрдебама руских закона, личност којој се додјељује пензија морала је послати Главној државној благајни детаљне податке о себи. Пошто такви подаци нијесу били добијени од црногорског митрополита, исплата пензије је нешто одложена.⁴³

Док су у руском министарству иностраних послова проучавали разне материјале о Црној Гори, преко руског амбасадора у Бечу Татишчева стигло је још неколико писама из Црне Горе, у којима је стари Владика понављао неке своје раније захтјеве,⁴⁴ извјештавао руске службене кругове о нередима у сусједству Црне Горе, о побуни становништва Зете,⁴⁵ не пропуштајући ни овога пута да скрене пажњу на тежак положај свој и народа којим је управљао. Владика је био увјерен да ће његове молбе најзад наићи на пуно разумијевање у Петрограду.

Владичин „ходатај“ у Петрограду Иван Ивановић Вукотић такође није жалио труда да убједи руске службене чиниоце да изађу у сусрет Владичиним оправданим захтјевима. Крајем јуна Вукотић је упутио једно писмо кнезу Голицину, тражећи од њега јасан одговор о томе да ли ће руски император заиста узети у заштиту Црну Гору и њен народ и пружити јој помоћ за унутрашње устројство. Том приликом Вукотић је обавијестио Голицина да ускоро очекује окончање насљедног спора, па да је у вези са тим готов да из својих средстава даје годишње по 20.000. рубаља за подизање црногорског општедржавног капитала. Он је изјавио и оно што је обећао Петру I Петровићу Његошу — да намјерава да „остатак“ свог живота проведе међу Црногорцима, рачунајући да ће тако најбоље користити својој отаџбини. На крају је нашао за потребно да укаже на то да ће,

⁴⁰ Исто, Архив — Родофиникину, 5/17. I 1825.

⁴¹ Исто, Родофиникин — Розенбергу, 25. I/6. II 1825.

⁴² Исто, Розенберг — Родофиникину, 26. I/7. II 1825.

⁴³ Исто, Главна државна благајна — Родофиникину, 3/15. II 1825.

⁴⁴ Д. Вуксан, *Петар I Петровић Његош*, 334; АВПР, ГА — 682, 1825, Из канцеларије Министарства иностраних послова — Азијатском департману, 5/17. XII 1825; Исто, Татишчев — Неселродеу, 14/26. XI 1825.

⁴⁵ АВПР, СПБ ГА — 682, Петар I — Јеремији Гагићу, 2/14. X 1825.

уколико се било какав поредак заведе у Црној Гори, ова земља остати вјерна једино Русији.⁴⁶

Вукотић се у јуну обратио и петроградском митрополиту. Пошто му је претходно изјавио да му се обраћа као званичним црногорски заступник код руске владе, Вукотић је петроградском митрополиту доставио једну копију меморандума „О садашњем положају црногорског митрополита... и народа којим он управља“. Вукотић је такође извијестио митрополита Серафима да је на основу достављеног меморандума руски министар духовних дјела и народне просвјете саставио специјалан реферат за императора Александра и да је руски самодржац издао заповијест да се читава предмет (писма митрополита Петра Петровића Његоша, писма Ивана Вукотића и његов меморандум. „О садашњем положају“) упутити на разматрање профу Карлу Васиљевичу Неселъродеу. Пошто Вукотић до средине 1825. није имао поузданих обавјештења о препорукама министарства иностраних послова замолио је митрополита Серафима да се заинтересује код надлежних органа за коначно рјешење црногорског случаја. Овом приликом Вукотић је обавијестио петроградског митрополита о томе да је Владика изабрао за свог насљедника Ђорђија Савова Петровића. Интересантно је да је Владичин насљедник већ тада, под утицајем разних противника Петра I (подстрекаваних са стране, тј. од Аустрије), почео да ради против Владичине политике. На Вукотићеву сугестију, Владика је упутио Ђорђија у Русију, не би ли се васпитао у духу православља. Прихвативши ову сугестију Ивана Вукотића, Владика га је истовремено замолио да се постара да се Ђорђију не дозволи одлазак из Русије без његовог знања и одобрења. Истичући ове сумње у погледу личности Ђорђија Петровића, Вукотић није без разлога напоменуо петроградском митрополиту да владика Петар има „још синоваца од друге рођене браће, које он жели такође да васпитава у Русији“, па је тражио од петроградског митрополита да издејствује царску дозволу и за њих.⁴⁷

Митрополит петроградски је прихватио Вукотићев захтјев и достављену документацију са топлотом препоруком упутио државном вицекацелару, извјештавајући га истовремено о доласку Владичиног насљедника Ђорђија Савова Петровића, о чијем боравку у Русији и школовању руски Свети синод припрема специјални реферат за цара Александра I.⁴⁸

Руска бирократска машина радила је доста споро, опрезно опјењујући сваки предмет, поготову онај који је ма у чему могао да поремети њене односе са моћним сусједом — Аустријом, а дјелимично је то важило и кад је била у питању Турска. Молбе које су долазиле од црногорског владара управо су дубоко тангирале и руско-аустријске и руско-турске односе. Владика је

⁴⁶ Исто, 1—6, 1823, Вукотић — Голицину, 27. VI/9. VII 1825.

⁴⁷ Исто, 682, Вукотић — митрополиту Серафиму, 30. VI/12. VII 1825.

⁴⁸ Исто, митрополит Серафим — Неселъродеу, 8/20. VII 1825.

ту спорост руске администрације тешко разумијевао, а није је довољно схватао ни његов заступник у Петрограду Иван Иванович Вукотић.

Крајем 1825. године црногорски митрополит је добио „неочекиван одговор“ из Петрограда — да се за накнаду трошкова око ослобођења Боке Которске обрати аустријској влади.⁴⁹ То је Владика довело до очајања. Такав став руске владе имао је вјероватно утицаја и на Ивана Ивановича Вукотића, те је он крајем 1825. године ријешио да се одрекне дужности законског заступника Црне Горе код руске владе. Средином новембра он је замолио Владика да га ослободи те дужности и да „на мјесто“ његово именује „доброга брата и патриота статскога савјетника Атанасија Стојковића“. Овом приликом Вукотић је истакао Владици „да је била срећа да сам ја имао прије 10 годинах ваше пуномоћије, када је била гултика другојачија, сву претензију вашу и народа могло се доспјети“.⁵⁰

Пошто се Вукотић ослободио дужности заступника Црне Горе код руске владе, његова кореспонденција са Владиком природно је смањена. Последње његово писмо Владици из ових година јесте оно којим је обавијестио о доласку у Петроград Барђија Савова Петровића и рјешењу царске владе да се Владичином синовцу додијели на име стипендије 2.000 рубаља годишње.⁵¹ По свој прилици, 1825. године Вукотићу није била саопштена одлука императора Александра I о продужењу субвенције црногорском народу.

У години 1826. Владика води кореспонденцију са руским службеним личностима углавном преко свог заступника Стојковића.⁵² Средином јануара Владика је упутио кнезу Голицину писмо у којему је истакнут стари захтјев — да руска влада додијели Црној Гори материјална средства за издржавање „влада и школа“. Уколико се овај захтјев удовољи — истицао је Владика — име Голициново би се вјечно славило од стране народа Црне Горе.⁵³ Цијенећи значај Владичиног писма, Голицин га је упутио на увид императору, а овај, пошто се упознао са његовом садржином, наредио да се оно пошаље на мишљење министру иностраних послова.⁵⁴

Изгледа да је 1826. године Иван Вукотић напустио Петроград и отпутовао у Пархамовку, богодуховски срез, харковске губерније, на своје имање, сматрајући да ће тамо, на лицу мјеста, најбоље улијечити на брже рјешавање насљедног спора. Његове везе са Црном Гором вјероватно ни тада нијесу прекидане.

⁴⁹ Д. Вуксан, Петар I Петровић, 334.

⁵⁰ Д. Вуксан, Митрополит црногорски Петар I и Атанасије Стојковић, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд 1935, 89—90.

⁵¹ Д. Вуксан, Петар I Петровић, 335—336.

⁵² Исто, 336.

⁵³ АВПР, СС — 1825, 9129, Петар I — Голицину, 8/20. I 1826.

⁵⁴ Исто, Голицин — Неселъродеу, 5/17. V 1826.

Оне су одржаване на посредан начин, преко његовог сестрића — Матеја Петровића Вучићевића.

Почетком руско-турског рата 1828. Владика рјешава да у Русију упути Вукотићевог сестрића „војводу“ Матију Петровића Вучићевића. Вучићевић је однио читав свежањ Владичиних писама. Једно је било упућено цару, друго његовом брату, затим царици, Неселъродеу, Сењавину, Голицину, Татишчеву, митрополиту Серафиму и другим личностима.⁵⁵ Сва су ова писма, како је то и Вуксан истакао, била написана руком Симе Милутиновића, а потписао их је стари митрополит.⁵⁶ Основну идеју у свим овим писмима представљао је захтјев да Русија јавно призна покровитељство над Црном Гором („открытое покровительство“) и да изда новчана средства за изградњу државне власти и отварање школа („заведение народного правительства и училищца“).⁵⁷

Кад је стигао у Беч, Вучићевић се јавио руском амбасадору Татишчеву, а овај га је снабдио једном препоруком за грофа Воронцова.⁵⁸ Из Беча је Владичин изасланик отпутовао за Одесу. Чим је стигао у Одесу, одески генерал-губернатор је послао писмени извјештај Карлу Васиљевичу Неселъродеу, у којему је стајало да црногорски емисар носи важне поруке од црногорског митрополита за цара и министра иностраних послова.⁵⁹ Губернатор је такође јавио да Вучићевић жели да посјети главни стан руске војске. Немајући никакво овлашћење за давање такве дозволе Вучићевићу, губернатор га је задржао у Одеси до даљег наређења.⁶⁰

Убрзо је из главног стана руске војске стигло упутство да црногорски изасланик остане у Одеси и да тамо чека одговор на захтјеве изнесене у писмима митрополита.⁶¹

⁵⁵ Исто, 8—9, 10—12, 21—22; СПБ ГА — 3—2, 6; Д. Вуксан, Петар I Петровић, 351—352.

⁵⁶ Д. Вуксан, Петар I Петровић, 352.

⁵⁷ АВПР, СС — 9129, Петар I — Неселъродеу, 1/13. V 1828.

⁵⁸ Исто, ГА — 1823, Татишчев — Воронцову, 30. V/11. VI 1828. Истовремено, Татишчев је упутио извјештај и државном вицеканцелару Неселъродеу у којему је истакао да црногорски изасланик захтијева да буде представљен цару, од кога је имао да тражи „заштиту“ («protection») за Црну Гору и материјалну помоћ, која би Црногорцима омогућила да организују »une administration nationale et les écoles publiques« (АВПР, СПБ ГА, III—2, 1828, Татишчев — Неселъродеу, 30. V/11. VI 1828).

⁵⁹ АВПР, ГА — 1—6, 1823, Генералгубернатор Одесе — Неселъродеу, 5/17. VII 1828.

⁶⁰ Исто, 5/17. VII 1828.

⁶¹ Исто, СПБ ГА — 683, копија тајне депеше Неселъродеа — Татишчеву, 20. VIII/1. IX 1828. Вучићевић је у име црногорског владара изложио своје захтјеве у 4 тачке. Као прво, тражио је да руска влада објави јавно покровитељство над Црном Гором; 2. да додјели материјалну помоћ за отварање школа и образовање »institutions utiles«; 3. да пружи помоћ за набавку барута и олова и, најзад; 4. да се црногорски младић Поповић прими у Ришиљевски лицеј на школовање (АВПР, ГА — 4, 1828, реферат Неселъродеов-императору Николају I, 9/21. VIII 1828). Ишто се тиче 4. тачке, император Николај I је одлучио да се она у потпуности испуни, па је упућена одговарајућа наредба генерал лајтнанту Витеу (Исто, 17/29. VIII 1828).

У руском министарству иностраних послова је и овога пута састављен реферат на основу којег су одговорни државници могли лакше да се упознају са историјатом црногорског питања. У том реферату је истакнута чињеница да је царева одлука 1825. да се поново обнови укинута субвенција Црној Гори већ објављена. Субвенција је требало да се заједно са пензијом од 300 рубаља црногорском митрополиту редовно исплаћује. Осим тога, император се сагласио да се Владичином синовцу исплаћује годишње по 2.000 рубаља, а посебном одлуком је ријешено да му се додијели и 900 рубаља на име подмирења дугова. Што се тиче Владичиног захтјева да се Црна Гора стави под „јавну заштиту“ Русије и да јој се додијели помоћ за образовање „правитељства и школа“, о чему је вицеканцелар лично реферисао императору, руски владар је одлучио да је означена помоћ Црној Гори „довољна“. На друге захтјеве црногорског митрополита руски владар није нашао за потребно ништа да одлучи.⁶²

Да ли је Вучићевићу овако саопштена царева одлука — то је тешко рећи. У сваком случају његова мисија није уродила очекиваним резултатима.

Вучићевић се вратио из Русије у марту 1829. године. У једном писму из Котора он је препоручивао Владици да се обрати кнезу Гагарину, „који воли Црну Гору“.⁶³ Петар I је послушао овај савјет и крајем јуна 1829. послао је једно такво писмо Гагарину.⁶⁴

У јуну 1829. године Петар I поново шаље Вучићевића у Русију. Када је овај стигао у Петроград нијесам могао установити, али крајем септембра кнез Голицин јавља државном вицеканцелару да црногорски изасланик лично жели да преда молбу црногорског народа руском императору.⁶⁵

Вучићевић је са собом донио три писма. Два су била упућена на адресу руског вицеканцелара Карла Василевича Неселродеа, а треће на адресу императора Николаја I. У сва три писма Владика истиче да је упутио „војводу“ Матеју Вучићевића да води важне разговоре са руским државницима. У писму државном вицеканцелару Владика је тражио да се у случају закључења мировног уговора са Турском у текст мировног споразума унесе клаузула којом би се од Турске захтијевало да уступи Црној Гори област Зету и приморски град Бар, јер би на тај начин Црногорци лакше могли изградити државу и сачува-

⁶² Исто, СС — 9129, 14—17. Разматрајући Владичин захтјев да Црна Гора „добије заштиту и формалну од Русије“, император Николај I је одлучио да то „ни у ком случају није могло бити одобрено“, јер тако нешто није могло формално да се заснива ни на једном члану било ког међународног споразума Русије (Исто, депеша Неселродеа — Татишчеву, 20. VIII/1. IX 1828).

⁶³ Д. Вуксан, *Петар I Петровић*, 354.

⁶⁴ АВПР, ГА — 1 — 6, 1823, Петар I — Гагарину, 20. VI/2. VII 1829.

⁶⁵ Исто, Голицин — Неселродеу, 26. IX/8. X 1829.

ти своју независност. Сличне садржине било је и писмо упућено императору Николају I.⁶⁶

Послије другог доласка Матеја Петровића у Русију у руском министарству иностраних послова били су се нагомилали знатни материјали о црногорском питању. Главне текстове у документацији министарства представљала су свакако писма и петиције митрополита Петра Петровића, писма и меморандуми његових заступника у Петрограду, Вукотића и Стојковића, као и реферати састављани у Азијатском департману за потребе државног вицекањцелара и лично императора. Кад је Владичин емисар Вучићевић по други пут допутовао у Русију, у министарству иностраних послова поново је сачињен реферат о црногорским захтјевима. У реферату су сажето формулисани основни захтјеви црногорског владара. Они су били изложени у шест тачака:

1. Црногорски митрополит тражи заосталу помоћ црногорском народу од 1.000 златних рубља, одређену царском грамамом од 11/23. I 1799, а која није исплаћена од 1807. до 1825. год.;

2. Да се омогући откуп Владичиних ствари заложених за набавку новца ради трошкова за куповину оружја и муниције приликом ослобођења Боке Которске;

3. Да се додијели заостала помоћ Црној Гори за подизање цркава и манастира, одређена од стране цара Петра I, у износу од 500 рубља сваке треће године, преkraћена такође 1807. године;

4. Да се додијели Црној Гори зајам од 50.000 рубља без камате на рок од десет година ради увођења „праћанске управе“;

5. Да се Турска убиједи да уступи Црној Гори област Зелу или приморски прад Бар са његовом околином, како би Црногорци могли слободно да извозе плодове своје земље, или, ако је то немогуће, да се припреме услови како би се половина становништва Црне Горе, око 40.000 душа, преселила у Русију, а престарјеломе митрополиту да се одреди достојан замјеник из реда руских духовних лица;

6. Да се царском грамом објелодани „јавно покровитељство“ Русије над Црном Гором.⁶⁷

Кад су у министарству иностраних послова почели да проучавају Владичине захтјеве, установљено је да је субвенција црногорском народу заиста прекраћена 1807. године, али у првом реду због тога што је те године опозвана руска мисија у Цариграду, преко које је споменута сума новца сваке године слата Владици Петру Петровићу Његошу. Кад је послије тога црногорски митрополит почео да захтијева да се продужи са ис-

⁶⁶ Исто, ГА — 684, 1829, 4—9, Петар I — Неселродеу, 27. III/8. IV 1829; Петар I — Неселродеу, 20. VI/2. VII 1829; Петар I — императору Николају I, 20. VI/2. VII 1829.

⁶⁷ Исто, СС — 9129, 1—3.

платом субвенције и да се заостала сума такође урачунава, император Александар I донио је царски рескрипт 1818. године, у којему је одлучено да се због промијењених историјских околности прекрати исплата субвенције, одређене царском граматом из 1799. Да не би ова одлука имала теже посљедице, император је истовремено ријешило да се црногорском митрополиту одреди лична пензија у износу од 300 червоњаца на годину. Године 1825. руски император је поново размотрио захтјеве црногорског митрополита и донио је нову одлуку, којом је одредба царске грамате из јануара 1799. поново стављена на снагу и Црногорцима је загарантована исплата субвенција од 1.000 златних рубаља. Истовремено је у руском министарству расправљано о Владичином захтјеву за надокнаду трошкова учињених око ослобођења Боке Которске, па је постављено питање, које је по свој прилици на неки начин требало провјерити, да ли је црногорски митрополит стварно заложио драгоцености за 7.000 дуката. Том приликом је такође констатовано да за то нема никаквих доказа. Што се тиче црногорског захтјева да се настави са слањем трогодишње помоћи Цетињском манастиру у износу од 500 златних рубаља, установљено је да је таква сума слана све до 1820. године, кад је од руског посланика у Цариграду затражено обавјештење да ли још постоји Цетињски манастир. Како руско посланство у Цариграду о томе није слало никаква обавјештења престало се са исплатом. На крају, узет је у разматрање и Владичин захтјев за увећање територије Црне Горе. Тим поводом констатовано је да су се у међувремену прилике промијениле и да последије закључења мира у Једрену очекивања црногорског митрополита нијесу могла бити узета у обзир.⁶⁵

Почетком маја 1830. Вучићевић је обавијештен о рјешењима царске владе и о одлукама Николаја I, па је Владичин изасланик почео да се припрема за пут. Како у погледу захтјева за пресељење једног дијела становништва Црне Горе руски званични кругови нијесу могли ништа поуздано да препоруче Владичином изасланику, предложено му је да у повратку путује преко Харкова и Букурешта за Србију,⁶⁶ гдје је са српским кнезом Милошем требало да поведе разговоре о сеоби Црногораца у Србију. Пошто му је петроградски генерал-губернатор одредио екипаж од четири коња и војног пратиоца до руске границе, средином маја⁷⁰ Вучићевић је отпутовао за Србију, снабдјевен пасошем (на руском и италијанском језику) за себе и свог

⁶⁵ Исто. Почетком 1830. М. Вучићевић је преко Светог синода упутио императору Николају I једно писмо у којему је тражио да се Цетињском манастиру исплати заостала помоћ (ЦИАЛ, КСС, 296, 22, 1830, 1—2). По наредби руског владара, Свети синод је био дужан да саслуша молбу црногорског изасланика (Исто, 6—9).

⁶⁶ АВПР, ГА — 1 — 6, 2, 1823, Неселроде — Киселеву, 5/17. V 1830.

⁷⁰ Исто, Неселроде — петроградском генерал-губернатору, 4/16. V 1830.

слугу Теодора Поповића.⁷¹ Истовремено из министарства иностраних послова упућена су писма руским консулима у Молдавији (Иванову) и у Влашкој (Котову) да буду на услузи црногорском „војводи“.⁷²

Вучићевић је са собом однио писмо руског државног вице-канцелара Карла Василевича Неселъродеа за кнеза Милоша. У писму је руски министар иностраних послова топло препоручивао Владичиног изасланика, молећи српског владара да се постара како би Вучићевић сигурно могао да отпутује за своју отаџбину.⁷³

Пошто је Вучићевић отпућен из Петрограда, гроф Неселъроде је упутио и једно писмо за Владика црногорског, написано и датирано истог дана кад и оно за кнеза Милоша. Руски министар је извјештавао Владика да су писма која је донио Вучићевић показана Николају I. Пошто се упознао са њиховом садржином и пошто је обавијештен о неким Вучићевићевим објашњењима, император је издао наредбу да се позове у Петроград Иван Вукотић, „знајући повјерење које ви гајите према њему“. Требало је да се руски државници договоре са Вукотићем о „најбољим средствима за добро народа црногорског“. Неселъроде је изразио наду да ће Вукотић доћи у Петроград прије него што се руски министар иностраних послова врати из Варшаве, куда је био пошао у пратњу императора Николаја I.⁷⁴

Крајем маја 1830. Матеј Петровић Вучићевић стигао је у Србију. Њега је одмах примио кнез Милош. Српски владар је обећао Вучићевићу подршку Црној Гори у сваком погледу, изразивши пуну спремност да у Србију прими један дио црногорских породица. Док је боравио у Србији, стигле су Вучићевићу вијести да је један турски одред од 8.000 војника продро на црногорску територију (према Ускоцима и Дробњацима), предајући огњу и мачу све на што је наишао, заробивши и 60 становника са нападнутог подручја. Кад је тај турски одред обавијештен да му у сусрет долази 2.000 Црногораца, вратио се на своју територију, ослободивши заробљенике.⁷⁵ Ова околност је подстакла старог црногорског митрополита, који је био обавијештен о доласку Вучићевића у Србију, да упути два изасланика код њега и да му препоручи да ни на какав начин не креће за Црну Гору.⁷⁶ Вучићевић је био принуђен да прихвати Владичин савјет, али више због нове дипломатске задаће коју му је Вла-

⁷¹ Исто, 40.

⁷² Исто, Неселъроде — Иванову, 5/17. V 1830; Неселъроде — Котову, 5/17. V 1830.

⁷³ Исто, Неселъроде — књазу Милошу, 5/17. V 1830.

⁷⁴ Исто, Неселъроде — Петру I, 5/17. V 1830.

⁷⁵ Исто, ГА — 688, У—А2, 1831, „Записка црногорског воеводи Вучићевича о настоящем положении Черногории“, 5/17. II 1831.

⁷⁶ Владичин изасланик био је игуман Мојсије. Он је, како Владика обавјештава, ноћу и кријући допутовао до Цетиња, узео од Владике писма и примио усмене поруке и кренуо за Србију (Исто, Петар I — Матеју Петровићу, 24. VII/5. VIII 1830).

дика повјеравао, него због стварних опасности које су га вребале на путу од Србије до Црне Горе. Пошто је по Владичиним изасланицима писмено послао извјештај о разговорима у Петрограду, а о неким стварима дао и „словесна“ објашњења, Вучићевић је, држећи се новог Владичиног упутства, кренуо поново у Петроград, снабђевен новим пуномоћијем.⁷⁷ У Владичином кратком писменом пуномоћију је стајало: „Шаљући вас по други пут у Петроград за дјела народа црногорског којим ја управљам, овлашћујем вас овим да можете дјеловати у свему... по вашем нахођењу и у случају избора предстваленог вам господина Вукотића за долазак у Црну Гору за познати приједлог, опуномоћавам вас да изразите пуну сагласност како моју тако и читавога народа црногорског на такав избор“.⁷⁸ Са овим пуномоћијем стигао је Матеј Петровић Вучићевић по други пут у Петроград почетком септембра 1830. године.⁷⁹

Вучићевић је у Петроград донио Владичино писмо за императора Николаја I и за министра Карла Васиљевича Неселродеа. У писму државном вицеканцелару Владика је изразио пуно задовољство са рјешењем да се у Петроград позове Иван Вукотић, његов стари познаник, пријатељ и некадашњи „хода-тај“ код руске владе, да се заједно са њим пронађу начин и „средства за корист народа црногорског“. Одушевљен овим предлогом, Владика је бирањим ријечима изразио захвалност Неселродеу, у име своје и народа којим је управљао, на заузимању код руског владара да се помогне Црној Гори, Владика је овом приликом препоручио пажњи вицеканцелара и свога заступника „војводу“ Матеја Петровића Вучићевића, молећи да се за посебне заслуге награди и да му се даде руски чин који одговара звању које је Вучићевић имао у Црној Гори.⁸⁰

Владичино писмо императору Николају I такође је представљало неку врсту адресе захвалности за добру вољу коју је руски владар показао према црногорским захтјевима.⁸¹

У децембру 1830. године Матеј Вучићевић је добио од Владичиног синовца Радивоја Петровића „тужни извјештај“ о смрти свога великог стрица, а у прилог тог извјештаја налазио се и тестаменат умрлог Владике. Чим је добио ова тужна обавјештења, Матеј Петровић је саставио реферат за руску владу, у ко-

⁷⁷ Исто, ГА — 688, У—А—2, 1831, 17—25.

⁷⁸ Исто, СПБ ГА — 2 — 6, 1828, Петар I — М. Вучићевићу, 20. VII/1. VIII 1830.

⁷⁹ Исто, ГА — 688, 1831, 17—25.

⁸⁰ Исто, СПБ ГА — 2, 6, 1828, Петра I — Неселродеу, 20. VII/1. VIII 1830. Владика је почетком мјесеца августа упутио и једно писмо Ивану Ивановићу Вукотићу, из којег се види да је од Вукотића добио писмо датирано 4/16. VII 1830. То Вукотићево писмо је, како истиче стари Владика, поново улило црногорском владару вјеру у будућност Црне Горе, или, како то Петар I сам каже, „полумертвога оживотворило“. Владика је стварно горио од нестрпљења да Вукотића „види и загерли“ у Црној Гори (Исто, СПБ ГА, 1—6, 1823, Петар I — Вукотићу, 23. VII/4. VIII 1830).

⁸¹ Исто, Петар I — императору Николају I, 20. VII/1. VIII 1830.

јему је указао на „озбиљност“ момента у који је Црна Гора запала. Озбиљност положаја Црне Горе појачавала је, по Вучићевићевим обавјештењима, једна стара недаћа која је скоро стално пратила живот Црногораца. То је била суша 1830, о чему је Вучићевић добио обавјештења док се налазио у Србији на разговорима са кнезом Милошем. Сама та околност могла је, по одјени Вучићевића, да појача и унутрашње нереде у земљи, а поготову да доведе до сукоба на црногорско-турској граници. Црногорце је, како истиче Вучићевић, на покорност нагоњило поштовање према личности умрлог митрополита, који је сједињавао и духовну и грађанску власт у земљи. Млади митрополитов наслѣдник није још дорастао — истакнуто је у преставци — тешком бремену вођења сложених послова које је са толико успјеха обављао стари и искусни митрополит. Све су то били разлози о којима је царска влада морала озбиљно да поведе рачуна, ако је уопште мислила на даље учвршћивање својих позиција на Балкану. Сачувати независност Црне Горе, омогућити младом и неискусном владару Црне Горе да сузбије анархију — представљао је задаћу од великог политичко-стратешког значаја за царску руску владу, истицао је Матеј Петровић Вучићевић.⁸²

Кад је Вучићевић послао свој меморандум руској влади Иван Иванович Вукотић већ је био стигао у Петроград. Два дана послје Вучићевићевог меморандума и Иван Вукотић је доставио министарству иностраних послова свој меморандум. У овом свом другом по реду меморандуму Вукотић је предложио мјере за преображај Црне Горе. У уводним напоменама овог документа он је поновио једну мисао коју је истакао у меморандуму „О садашњем положају црногорског митрополита и народа црногорског и брдског којим он управља“. Наиме, он је сматрао да би ударање основа за „грађанско образовање“ у једном национално-политички тек „пробуђеном“ („возникајућем“) народу морало да се спроводи „без журбе“, како би народ постепено долазио до сазнања о неопходности корјених преображаја начина живота и норми које су тај живот регулисале. Полазећи од тога, Вукотић је овога пута предлагао:

1. Да се при Цетинској митрополији отвори основна школа. Да се не би оскудијевало у књигама, требало је у Петрограду купити једну штампарију, са одређеним бројем црквених и грађанских слова. Он је сматрао да за прво вријеме у штампа-

⁸² Исто, ГА — 688, У—А—2, 1831, 17—25. Извјештај о Владичиној смрти послао је Вучићевићу Његош. У том писму је истакнуто да „... ако до Новог лjeta или најдаље до часног поста нама не буде у Црну Гору озбиљскога благопризренија и откритог покровитељства од Русије... тадар се ... бојат имамо да ће наскоро наше отечество и приверженост к Русији страдат и поколебат се“ (П. Петровић Његош, *Писма I*, Београд 1951, 8). О тешком „удару“ који је Владичина смрт нанијела народу Црне Горе, извјестио је Вучићевића и Иван Поповић крајем мјесеца децембра 1830 (Исто, ГА — 688, Иван Поповић — М. Вучићевићу, 13/26. XII 1830).

рији не би требало издавати ништа осим Светог писма и уџбеника за основну школу;

2. Да се побољша народна привреда на тај начин што би се развиле неке радности које одговарају дужу народа и економским могућностима земље, како је то истакнуто и у меморандуму из 1823. године;

3. Да се организује црногорска оружана сила. У овој тачци Вукотић је такође поновио препоруке из меморандума из 1823, с тим што је још захтијевао да се Црној Гори додијели 4.000 рубаља за набавку барута и олова;

4. Потребно је образовати сенат („правителственний совет“) који би представљао врховни орган власти у земљи. Чланове сената бирао би народ. Из сваког „округа“ црногорског требало је изабрати по два сенатора. Како је Вукотић рачунао, Црна Гора је требало да даде 10 сенатора, а Брда 5. Сваке треће године вршили би се поновни избори за сенат. Приликом избора, чланови сената били би дужни да положи заклетву да ће судити по закону, а народ је истовремено морао да се обавезе да ће досљедно испуњавати све наредбе и упутства сената. При сенату је требало именовати једног секретара, „два канцелариста“ и 25 стражара, из бољих породица, који би служили не само као стража већ и као извршни органи. Од нахођења сената зависило да ли треба предузети оснивање окружних судова, који би такође радили на учвршћењу реда и законитости у земљи. За смјештај сената и страже као и за магацин морају се подићи одговарајуће зграде, за шта је потребно такође 4.000 златних рубаља;

5. Ради управљања црквеним пословима потребно је установити специјални савјет састављен од црногорског свештенства, којим би управљао архимандрит или архијереј послат из Русије. Младом насљеднику црногорског митрополита требало је — по Вукотићевој препоруци — омогућити да дође на школовање у Русију, у Духовну академију, гдје би се припремио за дужност митрополита.

Изложени предлози су за почетак довољни да доведу до препорода Црне Горе — истицао је Вукотић. Дух народни и чврстина његовог карактера могу да надомјесте све друге недостатке — каже се даље у меморандуму.

Пошто је овакав замашан подухват изискивао и новчана средства, Вукотић је поднио и предлог расхода. Како је сматрао да народ Црне Горе не може својим средствима да покрије расходе око организовања апарата власти, Вукотић је предложио да новчана средства за ту сврху треба да додијели Русија. По његовим оцјенама, руска државна каса требало је да изда за прву годину помоћ од 12.000 златних рубаља, да би сваке следеће године додјеливала годишње по 4.000 рубаља у трајању од три године, што је укупно износило 24.000 рубаља. Предлажући овакав износ, Вукотић је полазио од следећег: 1) заоста-

ла субвенција црногорском народу, износила је, по његовим процјенама, 17.000 рубаља; 2) помоћ за 1830. годину 1.000 рубаља; 3. помоћ за 1831, 1832. и 1833. износила је 3.000 рубаља (као што се види, тражена је субвенција за двије године унапријед); 4. новац који је био одређен 1828. године за набавку барута и олова за Црногорце, депонован код руског посланика у Бечу, 3.000 рубаља.⁸³

Предлажући овакав предрачун расхода, Вукотић је истицао да је за прву годину зајеста неопходно издати суму од 12.000 рубаља. Уколико се догоди да руска државна благајна не може исплатити толики новац, Вукотић је предлагао друго рјешење. Наиме, руски император је требало да изда наредбу да се Вукотићу додијели зајам од 200.000 рубаља, а он би дао у залог своје велико имање у Слободско-украјинској губернији, богодуховског среза, дје у селу Пархамовки има велико имање са 10.000 душа. Иако је то имање већ било задужено код Петроградског старатељског савјета сумом од 220.000 рубаља, оно је могло својом вриједношћу покрити и стари дуг и нови зајам. Поред тога, Вукотић је био спреман да у богодуховском срезу заложити и љетњу вилу са 4.257 врста шуме, веома подесне за грађевинску дјелатност, а која иначе није била оптерећена никаквим хипотекама. Уколико би се овај предлог прихватио, Вукотић је изјавио да би сав новац добијен од тога био искоришћен за добро Црне Горе и њеног народа. Поред тога, Вукотић је требало да добија сваке године са имања по тридесет хиљада рубаља, послите уплате капитала и интереса Петроградском старатељском савјету. Од те суме он је намјеравао да троши на потребе народа Црне Горе 20.000, а остатак од 10.000 рубаља да остави за своје издржавање. Уколико руска влада сматра да оваква комбинација са имовином у селу Пархамовки не може бити остварена, Вукотић је предложио да се попише и исплати сав дуг Петроградском старатељском савјету, а да се од остатка добијене суме њему додијели половина, а друга половина да се стави у руске банке, из којих би се новац трошио постепено искључиво за потребе народа црногорског.⁸⁴

Вукотићев меморандум упућен је министарству иностраних послова, а оно га је одмах ставило на разматрање специјалном комитету при руској царској влади, пред којим се налазило на рјешавање црногорско питање.

Специјални комитет при царској влади, чији су чланови били Кочубеј, Меншиков и Дашков, састао се 10/22. IV 1831. године да на основу припремљених материјала министарства иностраних послова рјешава о захтјевима умрлог црногорског митрополита и донесе одлуке којих се ваљало држати у новона-

⁸³ АВПР, СПБ ГА — 6, 1823, „Мнение унтбрлейтнанта Вукотича о предполагаемом образованию народа черногорского и брдского“, 7/19. II. 1831.

⁸⁴ Исто.

сталим околностима последије митрополитове смрти. Пошто се упознао са цјелокупном документацијом, комитет је једногласно ријешио:

1. Послије смрти црногорског митрополита изабран је Радивоје Петровић за владара Црне Горе. Тај је избор потврђен од главних старјешина, а нови владар је добио „духовни чин од стране архијереја из Албаније“. Према томе, слање руске духовне личности, коју је тражио митрополит, треба одложити, док се таква молба поново не упути од стране Црногораца, и док се не добију нови извјештаји из Црне Горе;

2. Имајући у виду околности изложене у журналу од 23. априла 1830. године, а нарочито држећи се царског рескрипта из 1799, а полазећи и од чињенице да је субвенција Црној Гори стварно престала да се исплаћује 1807, Комитет је донио одлуку да се од заостале субвенције исплати Црној Гори „засад“ само половина новца, тј. 7.200 златних рубаља, и то прије свега и искључиво за „употребу црногорском правитељству за друштвене потребе, а управо за борбу против анархије“ и за помоћ изгладњелом народу;

3. Да би се овај новац цјелисходно употријебио, Комитет је сматрао за потребно да у Петроград позове Ивана Ивановића Вукотића, чије је искуство веома познато, а који је у својим представкама царској влади већ изразио жељу да отпутује у Црну Гору. Истовремено, Комитет је ријешио да се Вукотићу даде на име путних трошкова 1.000 златних рубаља. Предлажући овакву мјеру, Комитет је полазио од претпоставке да је млади црногорски владар неискусан и да не би знао дјелотворно употријебити додјелијени новац, као ни онај који је накнадно требало да му се упути;

4. Друга половина новца, која је такође по царском рескрипту припадала Црној Гори, требало је по одлуци Комитета да се упути на Цетиње тек пошто руско министарство иностраних послова добије извјештај о стању у Црној Гори, реду и миру у народу, миру на црногорској граници према Турској и Аустрији, о покорности народа своме владару и оданости Русији;

5. Комитет је такође једнодушно закључио да се субвенција од 1.000 златних рубаља исплаћује редовно и да то нема везе са заосталом сумом;

6. Што се тиче захтјева Ивана Вукотића о закупу цјелокупног његовог имања и његове молбе за додјеливање зајма (под залог) из руске државне банке, Комитет је категорично одбио да о томе расправља;

7. Уколико Иван Вукотић последије оваквог рјешења не би пристао да отпутује у Црну Гору, ову мисију треба да обави један од сусједних конзула руских, којему треба ставити у дужност да строго води рачуна о томе да својим понашањем не даде повода турским, а нарочито аустријским властима да подозриво гледају на политичке погезе руског двора;

8. Ради избјегавања сумњи од стране аустријских власти, Комитет је наложио министру иностраних послова да руском посланику у Бечу упути инструкцију да саопшти бечким владајућим круговима како је одлука царске владе о материјалној помоћи Црној Гори инспирирана искључиво добротворном сврхом.⁸⁵

Кад су Вукотић и Вучићевић сазнали за препоруке овога комитета, прихватили су сва његова рјешења и почели да се спремају за одлазак у Црну Гору. Вукотић је прво морао да ријешити неке имовинске послове. Најтеже од свега била му је брига за новац којим је требало да подмири заосталу порезу на имање и приспјеле рате Петроградском старатељском савјету. Стога се он почетком маја обратио писмом директору Азијатског департмана Константину Константиновичу Родофиникину, тражећи од њега да замоли државног вицекањцелара да упути захтјев цару Николи I да се порески дугови одложе. Радило се о доста великој суми — 26.000 рубаља Петроградском старатељском савјету, и 15.000 рубаља средској државној каси богодуховског среза. Он сам није могао тада дати толику суму, јер је 1830. године дао око 30.000 рубаља за куповину стоке за своје сељаке и 40.000 рубаља за куповину жита, ради прехране својих сељака, будући да је због суше била веома слаба љетина. Исто тако био је потрошио велика средства зато што се његово имање налазило у карантину због колере више од 5 мјесеци.⁸⁶ Како је рјешење донесено поводом ове Вукотићеве молбе — то се из расположивих материјала не види. Али, у сваком случају, може се претпоставити да је пронађен неки начин да се Вукотићевој молби удовољи.

Убрзо затим почеле су непосредне припреме за одлазак Вукотића и Вучићевића. Пошто је на захтјев државног вицекањцелара министар финансија⁸⁷ издао налог за исплату 1.000 холандских гулдена на име покрића путних трошкова до Црне Горе,⁸⁸ Вукотић и Вучићевић су потписали признанице на примљени новац.⁸⁹ Скоро истовремено издати су царски укази којима се Иван Иванович Вукотић одликује Орденом светог Владимира IV степена,⁹⁰ а Матеј Петровић Вучићевић Орденом свете Ане III степена.⁹¹ Кад су издати одвојени пасоши Вукотићу (са којим су путовали његови сељаци Јефим Кавалеј и Алексеј Ка-

⁸⁵ Исто, СС — 9129, 56—58.

⁸⁶ Исто, СПБ ГА — 2, 6, 1823, Иван Вукотић — Родофиникину, 25. IV/7. V 1830.

⁸⁷ Исто, 6, 1823, Несельроде — министру финансија, 8/20. VI 1831. Још средином мјесеца јуна 1831. Комитет министара је донио одлуку да се Црној Гори исплати половина заостале субвенције (Исто, ГА — 7, 1831, реферат Несельродеа — императору Николају I, 6/18. VI 1831).

⁸⁸ Исто, 6, 1823, министар финансија — Несельродеу, 10/22. VI 1831.

⁸⁹ Исто, 65.

⁹⁰ Исто, 82, указ од 9/21. VI 1831.

⁹¹ Исто, 83, указ од 8/20. VI 1831.

рабут)⁹² и Вучићевићу (са којим је путовао његов слуга Теодор Поповић),⁹³ упућена је инструкција Д. Т. Бибикову да омогући укрцавање на брод „Николај I“ црногорским изасланицима. Од посебних ствари за које је требало дати дозволу за извоз, у наредби је наглашено да црногорски делегати носе са собом четири свилене мантије из царске ризнице и још неке црквене утвари.⁹⁴ Непосредно последице ове наредбе Вукотић и Вучићевић су отпутовали за Црну Гору преко Варшаве и Беча.

Држећи се одлуке комитета министара, руски државни вице-канцелар Неселроде упутио је крајем августа 1831. царском руском посланику у Бечу Татишчеву, инструкцију којом му је ставио у дужност да бечким званичним круговима разјасни улогу Русије у одашиљању споменута два изасланика у Црну Гору. Татишчев је требало да даде објашњења у духу са осмом тачком препоруке комитета министара. Истовремено, руски посланик је требало да исплати Вукотићу и Вучићевићу 7.200 гулдена из фонда за изванредне расходе. То је била прва половина заостале субвенције црногорском народу.⁹⁵

*

Тако је на крају остварен стари план Ивана Вукотића да пође у Црну Гору и да својим искуством помогне на уређењу своје отаџбине. Крајем августа 1831. године, он је са својим сестрићем Малијом Петровићем Вучићевићем стигао на Цетиње, гдје је одмах започео дјелатност од значаја за даљи политички и друштвени развој Црне Горе.

Branko Pavićević

LES PREPARATIFS POUR LA VISITE DE VUKOTIĆ ET VUČIĆEVIĆ AU MONTÉNÉGR0 EN 1831

R é s u m é

En vertu des matériaux inconnus, en premier lieu des matériaux russes, l'auteur expose en détails les préparatifs du voyage des émissaires russes Vukotić et Vučićević au Monténégro. Ivan Vukotić a déjà longtemps entretenu des relations avec le métropolitain

⁹² Исто, 72.

⁹³ Исто, 71.

⁹⁴ Исто, Неселроде — Д. Т. Бибикову, 17/29. VI 1831.

⁹⁵ Исто, СИБ ГА — 683, копија тајне депеше Неселродеа — Татишчеву, 20. VIII/1. IX 1831. Још крајем мјесеца јуна Татишчеву је била упућена једна слична депеша (№ 1323), у којој је такође био објашњен став царске владе према захтјевима црногорског митрополита и изнесени разлози који су руску владу инспирисали у пружању подршке напорима на уређењу Црне Горе (Исто, 689, пројект депеше Татишчеву, 6/18. VI 1831. На оригиналу овог документа император Николај I је ставио своју уобичајену забиљешку „Быть по сему“).

Pierre Premier et sur l'autorisation de métropolit, il s'est présenté comme délégué officiel du gouvernement du Monténégro auprès du gouvernement russe. Plusieurs fois il s'est efforcé que la Russie s'engage en faveur du Monténégro. Surtout il a taché que la Russie aide Monténégro matériellement, ainsi qu'elle aide l'organisation du pouvoir publique au Monténégro. Il a remarqué que pour cela, avant tout, sont nécessaires d'assez grandes ressources financières.

Après d'assez longues préparatifs et des difficultés, finalement, à la fin du mois d'août 1831 Ivan Vukotić est arrivé au Monténégro. Avec lui est arrivé son cousin Matej Vučićević. A Cetinje, ils ont commencé tout de suite leur activité, très importante pour la vie politique et sociale en Monténégro.